

ביאורים לפרקי אבות

ט חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי^(א), ואלו הן:
 רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניא,
 ורבי יוסי חבתי, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן
 ערך. הוא היה מונה שבתם. רבי אליעזר^(ב) בן הורקנוס,
 בור סוד שאינו מאבד טפה^(ג). רבי יהושע בן חנניא אשרי
 יולדתו. רבי יוסי חבתי חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא
 חטא ורבי אלעזר בן ערך במעין המתגבר. הוא היה
 אומר: אם יהיו כל חכמי ישראל בבבא מאננים, ואלעזר
 בן הורקנוס בבבא שניה, מכריע את כלם. אבא שאול
 אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בבבא מאננים
 ואלעזר בן הורקנוס אף עמהם, ואלעזר בן ערך בבבא
 שניה, מכריע את כלם:

~ פירוש ר"ע מברסגורא ~

חטא. מחמיר על עצמו ואוסר עליו דברים המתירים,
 מיראתו שמוא יבא לידי חטא. דאם לא כן מאי
 רבותיה, אפלו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא:
 מעין המתגבר. לבו רחב וגוסיף פלפול וסכרות
 מנעתו: אבא שאול אומר משמו. של רבן יוחנן בן
 זכאי: ואלעזר בן ערך בבבא שניה. מצאתי כתוב,
 דאבא שאול לא נחלק על תנא קמא, ושני הדברים
 אמרם רבן יוחנן בן זכאי, ושניהם אמת, דלענן
 הבקאות והזכרון היה רבי אליעזר מכריע, ולענן
 התריפות והפלפול היה רבי אלעזר בן ערך מכריע:

בור סוד. גרסינו, ולא בור סיד (א). כלומר, בבור טוח
 בסיד: שאינו מאבד טפה. כך הוא אינו שוכח דבר
 אחד מתלמודו: אשרי יולדתו. מאשר במדות טובות
 עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו.
 ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם,
 שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבגירה
 ואמרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העבר
 הזה שבמעי שהיתה חכם, ומיום שולד לא הוציאה
 ערשתו מבית המדרש כדי שלא יפסדו באנני אלא
 דברי תורה: חסיד. שעושה לפנים משורת הדין: ירא

~ עיקר תוספות יו"ט ~

בפרק ובשלמותו סיד, ובא חסר יו"ד בדרך נחי
 העי"ן. מדרש שמואל: (א) שאינו בו. כלומר לענן
 זה הוא שדומה לבור סוד ולא בכל בחינותיו, לפי
 שיש בבור הזה נמי לגריעתא שאין מקומו מתוקים
 כמו בור מים חיים בו, ולפיכך הדרך לבאר שאינו
 מאבד טפה. מדרש שמואל:

(א) חמשה תלמידים בו. לא מנה רק הגדולים
 שנמסרה להם הקבלה. אמנם הרבה תלמידים
 אחרים היו לו. מדרש שמואל: (ב) אלעזר. לפי
 שתלמידיו היו קוראין בשמן. רש"י: (ג) פי בור סיד
 רצונו לומר בור של סיד, ומה שבח יש בו. אבל
 בור סוד שסידוהו יפה ומעמיד המים שלא יבלעו

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח של"ז

(ט) רבי אליעזר בן הורקנוס . . . רבי אלעזר בן ערך

ויש לומר, דהנה סדר העבודה הרגיל, בכל הדורות, הוא (בעיקר) בבחינת „בור סוד שאינו מאבד טפה“, כלומר: בסדר והדרגה, „תמידין כסדרן“. אך לאחר מכן אומר אבא שאול משמו של רבי יוחנן בן זכאי, נשיא דורו, שעכשיו צריכה להיות העבודה באופן ד„מעין המתגבר“, היינו עבודה שלא על פי סדר והדרגה, „מוספים כהלכתם“.

ואף אנו נאמר: לאחר שנישא דורנו פירסם וגילה את דרך עבודתו של הרבי מהר"ש, „לכתחילה אריבער“, הרי זו הוראה לכל בני הדור שעבודתם צריכה להיות באופן זה³.

המפרשים כתבו שבבקיות הכריע רבי אליעזר בן הורקנוס את כולם „אם יהיו כל חכמי ישראל (ורבי אלעזר בן ערך בכללם) בכף מאזנים, ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שני מכריע את כולם“, ואילו בחריפות הכריע רבי אלעזר בן ערך את כולם. ונמצא לפי זה, ששני הענינים של „בור סוד“ (רבי אליעזר בן הורקנוס), „ומעין המתגבר“ (רבי אלעזר בן ערך) שקולים הם.

אמנם, היות שכל פרט בתורה מדויק בתכלית, מובן שיש ללמוד הוראה גם מקדימת „בור סוד“ ל„מעין המתגבר“.

(1) רע"ב. (2) ראה תו"ט. (3) משיחת ש"פ קדושים תשמ"ז – על פי רשימת השומעים בלבד.

רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו

היינו שאמו היתה מוליכה עריסתו לבית המדרש, „בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה“, וזה נהי' גם שבחו של רבי יהושע בן חנניא, שכן, שמיעת דברי התורה עזרה ופעלה שלאחר מכן נהי' לאחד מגדולי חכמי הדור.

ויש להעיר ממה שאמרו רז"ל², שהתינוק בבטן אמו מלמדין אותו כל

היינו שאמו היתה מוליכה עריסתו לבית המדרש, „בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה“, וזה נהי' גם שבחו של רבי יהושע בן חנניא, שכן, שמיעת דברי התורה עזרה ופעלה שלאחר מכן נהי' לאחד מגדולי חכמי הדור.

ויש להעיר ממה שאמרו רז"ל², שהתינוק בבטן אמו מלמדין אותו כל

(1) ירושלמי יבמות פ"א ה"ו. (2) נדה ל, ב. (3) לקו"ת שלה מד, א. (4) לקו"ש חכ"ג עמ' 258.

